

Vervolgonderzoek
De effecten van het Amsterdam Fonds voor de Kunst
stimuleringstraject Meer Cultuur op school

Resultaten interviews scholen

10 augustus 2010
Martijn Pool, Mocca
Ben Hekkema, Mocca

Inleiding

Meer dan een jaar na het stimuleringstraject 'Meer cultuur op school' leek het Mocca en het Amsterdams Fonds voor de Kunst interessant om te kijken wat de blijvende gevolgen van het stimuleringstraject zijn geweest.

Het programma is in 2007-2008 opgezet door het Amsterdams Fonds voor de Kunst om een extra impuls aan het deelprogramma Cultuureducatie te geven. Mocca participeerde door de inzet van uren en kennis. Door het stimuleringstraject werden uiteindelijk tien scholen ondersteund in de structurele inzet van cultuureducatie, verdeeld over negen primair onderwijs en een voortgezet onderwijs school. Het traject zette in op het vergroten van de competenties van schoolteams en het creëren van draagvlak binnen de school voor het te formuleren of al geformuleerde beleid en de implementatie van dat beleid.

Het uitdrukkelijk doel was dat de betrokken scholen blijvend zelfstandig de implementatie van hun cultuureducatiebeleid kunnen uitvoeren en dat de resultaten kunnen worden ingezet voor andere scholen.

Richtje Sybesma van Binocq was verantwoordelijk voor de vraagstelling en verslaglegging van het stimuleringstraject en verwoordde het als volgt:

'Participerende scholen hebben na afloop voldoende kennis bij verschillende personen binnen het schoolplan om projectplannen en projectaanvragen te schrijven. Er is kennis om concrete projecten uit te voeren en de teams zijn blijvend in staat nieuwe projecten te genereren en uit te voeren. De scholen in de pilot zorgen bovendien voor een olievlekeffect: de opgedane ervaringen moeten bruikbaar zijn voor andere scholen en onder de andere scholen worden verspreid.'

De resultaten na het traject zoals in de rapportage *De effecten van het Amsterdams Fonds voor de Kunst stimuleringstraject Meer Cultuur op school* omschreven waren: negen voorbeeldprojecten, meer kennis op scholen en nieuwe inzichten die toepasbaar zijn voor heel veel scholen in de stad, honderden enthousiaste kinderen en veel meer cultuur op school.

In 2010 is bekeken of de effecten ook meer langdurig zijn. Daarvoor is de betrokken scholen gevraagd naar de blijvende gevolgen voor cultuureducatie op hun school. Van de tien deelnemende scholen zijn er acht weer bereid geweest om mee te werken aan het onderzoek.¹

In dit rapport worden eerst de conclusies van het vervolgonderzoek gegeven. Daarna wordt per school de situatie op dit moment beschreven. In de bijlagen staan de vragenlijst van de interviews en de gesproken personen van de verschillende scholen.

¹ De Ru Pare en de Roos zijn helaas niet bereikt tijdens de periode van het onderzoek

Conclusies

Algemene effecten

- Mocca heeft bijgedragen aan de olievlekwerking van het stimuleringstraject. De opgedane kennis is ingezet bij de begeleiding van niet-deelnemende scholen.
- Scholen zijn meer bewust gemaakt van de makkelijker te gebruiken aanvraagprocedure bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst.
- De voorbeeldprojecten die uit het project zijn voortgekomen zijn gebruikt als inspiratie voor andere scholen.
- De TCC-ers, de toegevoegde cultuurcoördinatoren die aan het project hebben meegewerkt, hebben hun nieuwe kennis ingezet voor andere projecten. Twee van hen zijn eigen cultuureducatieve organisaties gestart, twee anderen hebben hun werkzaamheden als cultuurcoördinator uitgebreid of adviserend meerdere scholen.

Resultaten vervolgonderzoek

- Op alle deelnemende scholen is er draagvlak voor cultuureducatie of wordt cultuureducatie steeds meer geaccepteerd. Dit is terug te zien in de organisatie op de scholen of de inzet die er is om het te gaan organiseren.
- Op alle scholen hebben docenten of ICC-ers de opdracht gekregen om cultuureducatie op de school vorm te geven.
- Een aantal scholen geeft aan tijd aan het aanvragen van subsidie te willen gaan besteden. De ingewikkeldheid van een aanvraag en de tijd die het kost zijn nog drempels.
- Een van de scholen uit het stimuleringstraject heeft na het traject nog elk jaar subsidie aanvragen bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst gedaan. Deze school doet twee keer per jaar een groot project en vraagt hier elk jaar subsidie voor aan.
- De ontwikkelde projecten zijn op de meeste scholen niet meer teruggekeerd, Dit was voor sommige scholen wel de bedoeling, maar voor anderen was het echt eenmalig. Sommige scholen doen elk jaar nieuwe projecten.
- Een vervanger aanstellen voor de TCC-er is van cruciaal belang voor het verankeren van cultuureducatie op een school. Op de scholen waar een vervanger aangesteld is en deze er tijd voor krijgt is duidelijk te zien dat cultuureducatie daar op poten komt,
- Op sommige scholen is er geen vervanger aangesteld. Op andere scholen gaven de docenten aan de taken over te nemen, maar hebben daar geen extra tijd voor gekregen of is het nog niet echt gelukt het in te vullen.
- Sommige scholen zijn opnieuw begonnen met het formuleren van hun cultuureducatief beleid. Dit wordt toegeschreven aan veranderingen in het type

onderwijs, personeelwisselingen en het tijdelijk op een lager pitje komen te staan van cultuureducatie op de school.

- Verankering van cultuureducatie wordt bemoeilijkt door de vele personeelwisselingen binnen de schoolteams. Op meerdere scholen die geïnterviewd zijn waren de personen die tijdens het traject aanspreekpunt waren al niet meer aanwezig. Deze scholen doen wel kunst en cultuuractiviteiten, maar zijn in sommige gevallen qua organisatie weer beginnend.
- Ondanks dat het draagvlak binnen de scholen groot is voor cultuureducatie vormt het nog niet altijd op alle scholen een natuurlijk onderdeel van het geheel.
- Bij sommige directeuren is er twijfel over de capaciteiten van docenten om zelf kunst en cultuur onderwijs te verzorgen. Alternatieven die zij zoeken zijn onder meer vakdocenten muziek en beeldende vorming.

De scholen in het traject

Hieronder volgt een korte beschrijving van elke school die mee heeft gedaan aan *Meer cultuur op school*. Eerst zal de situatie voor het traject en na het traject kort herhaald worden uit de eindrapportage van Richtje Sybesma. Daarna zal de situatie nu beschreven worden. Tijdens de interviews zijn de directeuren en ICC-ers onder meer gevraagd naar hoe het stond met het ontwikkelde project, de blijvende effecten van het traject, draagvlak binnen de school, of ze een voorbeeld zijn voor andere scholen en of de scholen vaker een aanvraag doen bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst of andere fondsen. Alle informatie in de beschrijvingen is afkomstig van de geïnterviewden.

Al Wafaschool

Situatie bij start en resultaat van traject

De Al Wafaschool is een islamitische basisschool. De school bevindt zich in de wijk Bos en Lommer en is verdeeld over twee locaties. De school voert regelmatig cultuureducatieve activiteiten uit. Al Wafa beschikte voor het traject al over een visie op en een beleidsplan voor cultuureducatie. De school gaf aan het begin van het traject aan behoefte te hebben aan het beter structureren van de werkzaamheden en het implementeren van een taalproject. Tijdens het traject zijn de visie en het beleid omgezet in een concreet project, het *Al Wafamuseum*. Doel was beeldende vorming een vaste plek in het (islamitisch) onderwijs te geven en de mogelijkheden die cultuureducatie biedt om de visie van de school te ondersteunen ten volle te benutten. Het project werd zo opgezet dat het twee keer per jaar herhaald kon worden.

Situatie nu

Er is vanaf eind vorig jaar een coördinator voor brede school en cultuureducatie aangesteld die dit als hoofdtaken heeft, naast haar werkzaamheden als techniekdocent. Zij krijgt tijd en geld om deze taken uit te voeren. Haar voorganger was betrokken bij het traject. Het jaar na het traject heeft cultuureducatie op een lager pitje gestaan. De laatste maanden wordt er weer meer aandacht aan besteed. Het plan is om het beleidsplan aan te passen aan de situatie nu. Met het Al Wafamuseum wordt niets meer gedaan. Het was wel de bedoeling om het voort te zetten, maar dat is nog niet gebeurd. Blijvend effect van het traject is dat er meer wordt gedaan aan cultuur in de bovenbouw, maar ook in de naschoolse activiteiten in de brede school. Het draagvlak binnen de school is groot en de Al Wafa is naar eigen zeggen 'stappen aan het zetten om een voorbeeld voor andere scholen te worden'. De school heeft geen subsidieaanvragen meer gedaan, maar is wel van plan om daar aandacht aan te gaan besteden.

De Bongerd

Situatie bij start en resultaat van traject

Openbare school de Bongerd is gevestigd in Noord. De school had voor het traject nog geen visie op cultuureducatie geformuleerd en beschikte ook nog niet over een beleidsplan. De Bongerd vroeg ondersteuning bij het inbedden van cultuureducatie in het door hun gekozen onderwijssysteem (meervoudige intelligentie). Het team is dat schooljaar haar visie gaan ontwikkelen en een beleidsplan gaan schrijven. Om binnen hun onderwijsconcept

cultuureducatie een vaste plek te geven, koos de Bongerd ervoor om naast cognitieve thema's ook cultuureducatieve thema's als uitgangspunt te nemen. Het idee was om twee keer per schooljaar een kunstproject in verschillende stijlen te ontwikkelen. Tijdens het traject hadden ze het project *Potverdrie! De Bongerd hongert naar poezie!* ontwikkeld, een combinatie van letteren en beeldende vorming.

Situatie nu

Tijdens het traject heeft de huidige ICC-er de ICC-cursus gedaan en meegekeken over de schouder van de TCC-er. Een belangrijk blijvend effect op de Bongerd is dat ze echt de voorgenomen twee projecten per jaar doen sinds het traject (*In de schaduw van het licht (fotografie)*, *1,2 in de maat, kijk eens hoe de Bongerd gaat (muziek)*, *We dansen het jaar uit en de wereld in (dans)*). Voor al deze projecten hebben ze subsidie bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst aangevraagd. De Bongerd heeft echt een ingang gevonden bij het Fonds. Daarnaast doen ze elk jaar ook nog losse uitstapjes. Het draagvlak voor cultuureducatie is dan ook erg hoog. Over of de school een voorbeeldfunctie zou kunnen vertolken voor andere scholen vertelde de ICC-er:

'Qua stevigheid en structuur [van de cultuureducatie] onderscheiden wij ons wel van andere scholen. Wij zetten volgens mij het meest in op meervoudige intelligentie en het is volgens mij nergens anders zo expliciet. Daar zouden we een voorbeeld voor andere scholen kunnen zijn en ook in de samenwerking met andere scholen. Cultuureducatie valt op de Bongerd niet meer weg te denken.'

Het Bovenland

Situatie bij start en resultaat van traject

Basisschool Het Bovenland is een katholieke basisschool in de Aker in Osdorp. De school is verdeeld over twee locaties en gehuisvest in zogenaamde schoolwoningen. Uitstapjes en culturele activiteiten zijn vaste onderdelen van het onderwijsprogramma. Voor het traject was er nog geen visie op cultuureducatie en geen beleidsplan. Op dat punt vroeg het Bovenland ondersteuning. Er werd een interne werkgroep kunst en cultuur opgericht ten behoeve van de visie- en beleidsontwikkeling. Er zijn ook studiedagen gehouden. Resultaat was dat er een visie ontwikkeld was en een meerjarenbeleidsplan was opgesteld voor alle expressievakken inclusief cultureel erfgoed tot 2012. Van het geld wat over was hebben de leerkrachten muzieklessen en gitaarlessen gevolgd en gitaren aangeschaft.

Situatie nu

Na het traject hebben ze geen vervanger aangetrokken voor de TCC-er, omdat de leerkrachten aangaven het zelf te willen doen. Dit is in de ogen van de directeur nog niet goed genoeg gelukt. Het Bovenland zit er nu aan te denken om te gaan werken met vakdocenten muziek en bevo. Het traject heeft niet het beoogde effect gehad voor het Bovenland:

'Op het moment dat de TCC-er die meehelpt zo'n traject op poten te zetten wegvalt, het kan ook te maken hebben met dat wij een kleine school zijn, dat weet ik niet, maar dan komt het toch op de nek van een of twee leerkrachten. Dit heeft nog niet de resultaten opgeleverd die wij als school zouden willen.'

Het draagvlak voor cultuureducatie binnen de school is wel heel groot. Daarom is het opvallend dat het niet lukt om het naar wens te organiseren. Het Bovenland ziet zich ook niet als voorbeeld voor andere scholen.

'We vinden dat er te weinig aan gedaan wordt en we willen heel veel meer. We moeten een weg zoeken.'

De Holendrecht

Situatie bij start en resultaat van traject

De Holendrechtschool is een openbare school in Zuidoost. Er was aan het begin van het traject een visie geformuleerd op de school, maar het beleidsplan moest nog worden opgesteld. De school vroeg in het kader van het traject vooral om praktische ondersteuning bij het afstemmen van de activiteiten op het nog op te stellen meerjarenbeleidsplan. Na het traject was er een eerste aanzet gemaakt tot het maken van een beleidsplan. Verder hadden ze het project *School en omgeving* ontplooid in samenwerking met SEP. Dit was een beeldend project voor de gehele school, gericht op taalverwerving en woordenschat uitbreiding, uitgaande van de belevingswereld van de kinderen. Leerkrachten werden hierbij gecoacht door een vakdocent opdat zij ook bij toekomstige projecten taalgericht blijven en vanuit creatief pedagogisch/didactisch oogpunt projecten zullen kiezen.

Situatie nu

Op de Holendrecht staat cultuureducatie tijdelijk op een laag pitje, maar er zijn tijdens het traject wel duidelijke keuzes gemaakt. De school heeft via Taalweb een aantal drama-activiteiten ingehuurd (dramatori) en heeft een bovenschoolse vakleerkracht beeldende vorming voor een dag per week de school ingehaald. Na het traject heeft de Holendrecht geen vervanger voor de TCC-er aangesteld, maar zijn de taken verdeeld over het team. De school is echter als zwakke school benoemd en staat onder verscherpt toezicht van de inspectie. Dit heeft zijn gevolgen voor het belang van cultuureducatie op het moment. Het team is wel enthousiast, maar worden op het moment geremd omdat het kwaliteitsverbeteringstraject voorrang heeft.

Kingma

Situatie bij start en resultaat van traject

De Kingma is een voortgezet speciaal onderwijs school gevestigd in Zuidoost. Het gaat om zeer moeilijk lerende kinderen met een verstandelijke handicap of ernstige gedragsproblemen. Bij de start van het traject was de school bezig met visieontwikkeling en maakte op adhoc basis het beleid voor cultuureducatie. De hulpvraag van deze school was zeer breed. De directie gaf onder andere aan ondersteuning te willen bij het indienen van aanvraag bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst, de uitbreiding van muziek- en theaterprojecten, het opstellen van het beleidsplan en het structureren van de programmering van activiteiten en herinrichten van themadagen. Het resultaat van het traject was dat de visieontwikkeling verder was opgepakt en de eerste stappen voor het opstellen van een beleidsplan waren gezet. Daarnaast was er een breed programma ontwikkeld dat een jaar zou duren, *De wereld van de leerling*.

Situatie nu

Uit het interview werd duidelijk dat de organisatie van de cultuureducatie op de Kingma eigenlijk helemaal opnieuw vormgegeven wordt. De focus van de school is anders gericht

dan bij het stimuleringstraject. De school is nu een werkschool en dat vraagt een andere organisatie. Omdat de Kingma het beleid nieuw gaat vormgeven zijn de effecten van het traject beperkt gebleven tot het project *De wereld van de leerling* wat dit schooljaar is afgerond.

'We zijn nu aan het kijken hoe we alle neuzen dezelfde kant op kunnen krijgen. Ik heb er alle vertrouwen in.'

Klaverblad

Situatie bij start en resultaat van traject

Het Klaverblad is een bijzondere school op levensbeschouwelijke grondslag. De cultuureducatieve activiteiten op school betreffen voornamelijk muziek en beweging en museumbezoek. Voor het traject was de visie al rond, de uitwerking in een beleidsplan op hoofdlijnen. De school wilde hulp bij het opstellen van een samenhangend kunst- en cultuurprogramma, het zoeken naar vakdocenten en het aanschaffen van benodigde materialen. Na het traject was het beleidsplan nog niet volledig afgerond. Het project Tongharkers zorgde ervoor dat alle 18 groepen op school gedurende 18 weken les in drama, muziek en taalvorming kregen door vakdocenten. Leerkrachten deden actief mee en werden gecoacht zodat zij deze lessen konden verankeren in het onderwijsaanbod.

Situatie nu

Door het Tongharkers project hebben niet alleen de kinderen hun taal- en muzikale vaardigheid vergroot, maar ook het team. De vakdocenten hebben de leerkrachten tools gegeven om op een leuke en constructieve manier drama- en muziekles te geven. Blijvende effecten van het traject zijn dat het schoolteam het gedeelte wat over drama en taal gaat het meest heeft opgepakt. Dit komt omdat het het meest verweven is met taal. De aangeschafte muziekinstrumenten staan helaas voornamelijk in de kast, mede omdat het nog niet vast ingeroosterd is.

Sint Catharina

Situatie bij start en resultaat van traject

Deze katholieke school is verdeeld over twee locaties die min of meer beide als zelfstandige school opereren. Bij de start van het traject lag er nog geen visie op cultuureducatie en nog geen beleidsplan. De school had behoefte aan ondersteuning bij de uitwerking van het cultuureducatiebeleid, bij het organiseren van de financiën en bij de praktische uitvoering van projecten. Tijdens het traject hebben ze een groot project gedaan *Mijn buurt, mijn Amsterdam*. Daar kregen ze goede begeleiding bij van de TCC-er. Na het traject hebben ze ook gevraagd of de TCC-er wilde blijven. Voor het traject begon was de school al begonnen aan het beleidsplan. Tijdens het traject heeft de TCC-er een nieuw beleidsplan gemaakt.

Situatie nu

Het grote project was een eenmalig project, wat geen vervolg heeft gekregen. De school staat er wel voor om kunst en cultuur elk jaar terug te laten komen. Elk jaar willen ze meerdere projecten doen, maar niet zo groot als tijdens het traject, omdat daar ook geen geld voor is. Binnen de school wordt cultuureducatie steeds meer geaccepteerd. Het is nu

een vast onderdeel geworden binnen de school. De docenten willen wel dat er iets kant-en-klaars aangereikt wordt. Nadat de TCC-er uiteindelijk wegging bij de school hebben twee docenten de taken overgenomen. Zij hebben ook het beleidsplan bekeken en hebben het eigenlijk helemaal aangepast en herschreven. De Sint Catharina ziet zich op dit moment eigenlijk weer als een beginnende school.

De Spaarndammer

Situatie bij start en resultaat van traject

De Spaarndammer is een openbare school waar beeldende kunst en drama de disciplines zijn die op het moment van het traject werden behandeld. Bij de start van het traject was er nog geen visie ontwikkeld en geen beleidsplan op cultuureducatie. De directie gaf aan bij het maken van een beleidsplan graag ondersteuning te willen. Verder moest er binnen het team een ICC-er worden gezocht en wilde men assistentie bij het praktisch uitvoeren van het lopende cultuurproject. Door een directiewisseling en andere onrust tijdens het traject was het niet mogelijk om met een visie- en beleidsvorming een start te maken. Uiteindelijk is er ingezet op het organiseren van een project van een dag (*Pimp mijn school*) dat een impuls moest zijn voor het team en de leerlingen, om te laten zien hoe verrijkend cultuureducatie kan zijn.

Situatie nu

Sinds kort is er een leerkracht als vervanger van de TCC-er aangesteld. Daarvoor deed de directeur het zelf 'met alle nadelen van dien, maar het kon even niet anders'. Ze zijn nu bezig met het opzetten van het beleid, maar een echt gevolg van het traject is dat niet. De nieuwe directeur gaat nu zijn eigen beleid en lijn met betrekking tot cultuur opzetten. Binnen de school is er zeker draagvlak voor kunst en cultuur. Na het traject heeft de school nog geen aanvraag bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst gedaan, maar de directeur denkt er wel sterk over na, 'maar het blijft bewerkelijk om zelf een aanvraag in te dienen'.

Bijlage 1

Interviewopzet Scholen

- Hoe is het *Meer cultuur op school* traject gegaan?
- Hoe staat het met het in het traject ontwikkelde project?
- Wat merk je nu nog van de effecten van het stimuleringstraject *Meer cultuur op school* en welke zijn blijvend?
- Hoe is de organisatie van het kunst en cultuuronderwijs vorm gegeven?
 - o Hoe staat het met de communicatie tussen de ICC-er en de rest van de organisatie,
 - o Hoe staat het met het draagvlak voor cultuureducatie binnen de organisatie.
 - o Hebben jullie als school een opvolger aangesteld voor de TCC-er?
 - o Is er meer tijd en geld vrijgemaakt voor een ICC-er na het traject.
- Hadden jullie bij aanvang van het project al een cultuureducatief beleidsplan?
 - o Nee; Kunnen jullie nu wel een eigen beleid opzetten en is dat (mede) het gevolg van het MCOS project?
 - o Ja, hebben jullie, dankzij het traject, opnieuw naar jullie beleidsplan gekeken en deze wellicht herzien?
- In hoeverre zijn jullie, dankzij dit traject, een voorbeeld voor andere scholen?
- Werken jullie sinds het stimuleringstraject meer samen met vaste cultuuraanbieders? Zijn dit dezelfde als in het traject?
- Dienen jullie nu vaker een subsidieaanvraag in bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst of bij andere fondsen?

Bijlage 2

Geïnterviewden

De Bongerd: Ayse Breuring (ICC-er)

Het Bovenland: Yvonne Hofmeester (directeur)

Kingma: Nadia Boldewijn (IB-er)

De Spaarndammer: Sipke Posma (directeur)

St Catharinaschool: Maartje van Eek (docent, een van de ICC-ers)

Al Wafa: Miriam Ait Brahim (ICC-er)

Het Klaverblad: Cynthia Creebsburg (groepsleerkracht, ICC-er)

De Holendrecht: Dirk Kruger (directeur)

